

'God is licht'

'En dit is de verkondiging die wij van Hem gehoord hebben en u verkondigen:

God is licht en in Hem is in het geheel geen duisternis.' (1 Joh. 1:5)

PARIJS 14 mei 2000, Zondag Jubilate

'God is licht en in hem is in het geheel geen duisternis'.

Het is een soort strijdkreet, een overwinningsleus, die hier ooit is opgeschreven, tegen de verdrukking in.

'Neen, het is niet waar zoals jullie wel gezegd wordt, dat God duisternis is, neen God is Licht.

Neen, het is niet waar zoals je soms mocht denken dat dat Licht er niet voor jou is, dat jij in de duisternis bent, God is Licht en jij mag in dat Licht wandelen.'

Het is een soort strijdkreet, maar veel mensen zullen er vandaag niet warm of koud van worden.

God is Licht?

'God is lucht zul je bedoelen, en in Hem is in het geheel geen betekenis.'

Dat is de geloofsbelijdenis voor westerse mensen van de 21^e eeuw.

God is een woord geworden dat niets meer met het bestaan van alledag te maken heeft.

Een woord waaruit het leven geweken is. Een woord van vroeger, dat doet denken aan ouders en grootouders, aan kerk, aan saaie zondagmiddagen en dit niet mogen en dat moeten doen.

Een grijze abstractie, een woord dat niets meer met de kleur van het dagelijkse leven te maken heeft.

God is lucht en in hem is in het geheel geen betekenis.

God is Licht?

'God is een en al duisternis, zul je bedoelen, en in Hem is geen sprankje licht.'

Dat zullen wellicht anderen zeggen, de mensen voor wie het woord 'God' geen lege term is,

maar een groot zwart gat,

een lege echoput, waarin je kunt roepen wat je wilt, maar van waaruit nooit een teken van leven terugkomt.

Er zijn mensen die bij God alleen maar kunnen denken aan het noodlot dat hen trof,

de ziekte, de dood, het ongeluk dat hen overkwam, de toekomst die hen is ontnomen.

De brute macht die van het een op het andere moment een grauwe sluier over hun leven legde, het alle kleur ontnam. God waarom? God waarom ik?

God is duisternis, en in Hem is geen sprankje licht.

'God is licht' – roept Johannes. Niet waar - 'God is lucht!', 'God is duisternis', wordt er terug geroepen.

Dat zijn natuurlijk extremen. De reacties van onverschillige, en verbitterde mensen.

Je moet wel heel oppervlakkig leven of al helemaal nooit iets met religie gehad hebben om God tot lucht te verklaren. Je moet wel erg geslagen zijn door het leven en in de verdoemhoek terecht zijn gekomen, als God voor jou niet meer dan groot zwart Gat is.

De meesten van ons zullen er ergens tussen in zitten.

'God is licht en in hem is in het geheel geen duisternis'?

Ho, ho, Johannes, niet overdrijven. God is nu eens een beetje licht, en dan weer een beetje duisternis. Het leven heeft zijn ups en downs, er zijn zwarte dagen bij en dagen dat het leven je toelacht – en God verschiet een beetje van kleur met het leven mee.

God – dat is degene die je op doet groeien in een fijn gezin,

God dat is degene die je een lieve vrouw, een lieve man voor het leven geeft,

Een gezond kind, een mooie baan,

God dat is degene die je dankt voor elke maaltijd die je wordt voorgezet.

God – dat is de macht die zegent.

Maar je weet ook dat dat niet eindeloos door kan gaan – dat er ooit een eind aan komt

God – dat is ook degene die je ouder laat worden, ziek misschien.

Die niet kan verhelen dat mensen van elkaar vervreemden, of elkaar ontvallen;

God – dat is blijkbaar ook de Voorzienigheid, die kinderen eigen, onbegrepen wegen laat gaan.

God, dat is blijkbaar ook de dood, die je op je laatste dag komt halen.

Dan wordt God ook een grijs en grauw woord, donker zelfs.

Maar zo is Hij, Hij verschiet van kleur met het leven.

God is nu eens licht, dan weer duisternis.

En toch – Johannes blijft het roepen:

‘God is licht en in Hem is in het geheel geen duisternis.’

Geeft nu niemand hem gelijk?

Ja misschien de mensen die alleen het eerste vers zingen van dat gezang uit het Liedboek van de Kerken:

God enkel licht

Wiens aangezicht

Zo blinkend is van luister

Zie ons onrein

Ziet hoe wij zijn

Vervallen aan het duister

Dit is de religie van: God u bent geweldig; maar ik, sorry, dat ik besta.

‘God is licht en wij zijn in het duister’

Hij is volmaakt, wij bakken er niets van

Hij verdient alle eer, wij zouden er eigenlijk niet mogen zijn.

‘En wij, bevlakt,

Met schuld bedekt,

Wat zijn wij in uw ogen?’ (Gez. 449)

Is dat dan de boodschap die Johannes de wereld in wil schreeuwen? Een God van licht, op lichtjaren afstand, en wij in duisternis gehuld?

Neen, ook voor die manier van geloven past Johannes.

God is licht, roept hij en wij - als we tenminste weten wat naastenliefde is – wandelen met heel ons hebben en houwen in dat licht. En: ‘wie zijn broeder liefheeft blijft in het licht’ (2,9) Het goddelijk licht is niet op lichtjaren van ons verwijderd, maar wordt vlees en bloed in ons dagelijks bestaan. (Mede)menselijk leven betekent: wandelen in het licht.

Niet: God is lucht,

Niet: God is duisternis,

Niet: God is half donker, half licht,

Niet: Jij bent duisternis.

Maar: God is licht, in hem is in het geheel geen duisternis, en jij, jij hebt deel aan dat licht als je je naaste liefhebt.

Waar haalt Johannes die stelling – en de stelligheid waarmee hij haar volhoudt – vandaan?

De brieven van Johannes stammen uit de tijd dat de vroege christelijke gemeente haar identiteit nog moest vinden.

Of ze door de evangelist Johannes zelf zijn geschreven, wordt betwijfeld, maar ze stammen in elk geval uit de kring om hem heen.

Johannes staat bekend als de ‘discipel die Jezus liefhad,’ iemand die heel ‘close’ met Jezus was. Jezus, die, zo lezen we in het Johannesevangelie, zichzelf ‘het licht der wereld’ (Joh. 8, 9) noemt.

Maar de gemeenten die in zijn spoor werden gesticht, hadden veel moeite om wat ze in en met Jezus ervaren hadden vast te houden. Daarom schrijft Johannes zijn brief.

Er was religieus gezien ook zo ontzettend veel te koop!

Er werd van alles over God beweerd, het stikte van de sectes en de religieuze bewegingen; voor geloof hoefde je niet de verre omweg over Jezus van Nazareth te maken, dat kon je gewoon kopen, bijna voor niks, in de religieuze supermarkt om de hoek.

Hoe dan nog kaf van koren te onderscheiden, dwaling van leugen?

Hoe dan nog de revolutie die in Jezus begon onderscheiden van de goedkope religieuze prietpraat?

Johannes wil dan heldere, duidelijke taal spreken.

Hij zoekt niet de nuance, maar zegt het zwart-wit waar het op staat. De schrijver van de brief moet geen gemakkelijk heerschap zijn geweest.

Er is een verleidelijke dwaalleer, die van alles over God speculeert, èn er is de weg van Jezus, die we van Hem hebben geleerd, en die moet je duidelijk uit elkaar houden.

Er tussen in ligt niets.

De dwaalleer is vooral die van de gnostiek.

Zo heette die godsdienstige stroming toen, maar je kunt zeggen dat het een religie van alle tijden en plaatsen is. Het is een manier van omgaan met het goddelijke en verhevene die ons mensen als het ware in het bloed zit.

Een natuurlijk, vanzelfsprekend geloof, dat zegt dat God licht is, maar dat jij duisternis bent en blijft.

Dat het nooit wat wordt met jou, dat je een kneusje bent en blijft, dat God volmaakt is maar jij onvolmaakt, dat in de hemel gezongen wordt, maar op aarde geklaagd en gejammerd.

Dat, als je geluk hebt en God je genadig is, het lichtvonkje van het ziel gered wordt, verlost van je ten dode gedoemde lichaam, in het licht geheven, verlost van de bagger van dit bestaan.

Deze gnostiek is religie van alle tijden.

We kunnen onszelf er helemaal in kwijt, het is een religie zoals we hem graag willen.

Johannes moet er niets van hebben.

Omdat hij eigenlijk niets van religie moet hebben, na wat Hij met Jezus heeft meegemaakt.

Religie als het gespeculeer over het goddelijke, het eindeloze heen en weer over: zou God zus zijn of zo Hij zo zijn.

Religie als het gegraveerd in de ziel, die zich nu eens doodongelukkig voelt, angstig en bedreigd, en verlost wil worden, dan zich weer zich opvijzelt en zich geweldig voelt, een god in het diepst van zijn gedachten.

Johannes houdt niet van dat soort religie.

En toch weet hij hoe het zit met God.

Hij heeft dat niet uit de boeken, niet uit de filosofenschool, niet uit zijn eigen diepste gedachten, maar hij heeft het van Jezus. 'Dit is de verkondiging die wij van Hem gehoord hebben'.

Het staat er een beetje plechtig, 'verkondiging',

alsof het een soort preekstoelenpreek met veel nagalm zou zijn, maar eigenlijk staat er iets als:

dit is het rapport, het bericht dat we van Hem ontvangen hebben,

dit is het verhaal dat we met Hem hebben meegemaakt.

Johannes en zijn kring hebben met eigen ogen gezien, met handen getast - zo opent die brief ook - zijn ooggetuige geweest van de manier waarop Jezus over God sprak, meer nog: God transparant maakte, God belichaamde, God als het ware deed.

En wie Hem meemaakte kon maar een conclusie trekken:

Als dat God is, als God zo is als deze mens God doet, dan, ja dan is 'God licht en in Hem is in het geheel geen duisternis.'

Het is een grote gok om al je kaarten op dat getuigenis te zetten,

een waagstuk, soms tegen de verdrukking in.

Het leven lijkt je soms vierkant tegen te spreken. Er is veel duisternis. Een tegenverkondiging: de nacht is God, en: bovendien: jij, wat weet jij nou van licht?

Maar Johannes gokt. Daar wil hij zich aan houden. Blijf dicht in de buurt van die mens Jezus. Ga niet oeverloos over God speculeren, maar hecht geloof aan zijn verhaal. Volg hem na, en laat de religie – het geboom over God, het gegrave in je ziel - achter je.

Dat maakt van het christelijk geloof eigenlijk een raar soort geloof.

Mensen gebruiken het wel als religie, maar eigenlijk is het daarvoor ongeschikt.

Als het donker of grijs in ons leven geeft het eigenlijk geen goed, of tegenstrijdige antwoorden op onze waarom-vragen. Dan moeten we er vaak het zwijgen toe doen.

Christelijk geloof is helemaal geen kloppend stelsel van geloofswaarheden.

Veel meer een waagstuk, een gok, waarbij wel alle kaarten op de Licht-God zetten, dan de zekerheid dat God an sich zus of zo in elkaar zit.

Het is veel meer een praktijk, dan een theorie.

Veel meer een levensleer, dan een religie.

Veel meer ethiek, dan metafysica.

Dat blijkt ook als je aan Johannes vraagt, hoe je nu deel kunt hebben aan dat licht van God, dat in Jezus te zien en te tasten was.

Neen, om deel te hebben aan dat licht hoef je geen geloofsbelijdenis te ondertekenen, geen leer aan te hangen,

maar moet je je broeder en zuster liefhebben, zegt hij.

‘Wie zijn broeder liefheeft, blijft in het licht en in hem is niets aanstotelijks; maar wie zijn broeder haat, is in de duisternis en wandelt in de duisternis’.

Dat is weer zwart-wit gezegd, typisch Johannes, er zit geen streepje grijs bij.

Maar het is duidelijk wat hij zeggen wil: ‘het licht zien’ en ‘in het licht blijven’, dat is niet: bij een kerk behoren, in een cantorij zingen, veel van het geloof weten, zingen en preken over licht en donker.

Maar het licht zien en in het licht blijven dat is een concrete manier van leven, leven zoals Jezus dat heeft voorgedaan.

‘Dat lukt nooit’, zeggen we dan direct en Johannes weet dat ook.

Daarom volgt er in zijn brief direct een heel stuk over schuld en vergeving.

We redden het niet, schieten te kort. We verraden Jezus, wij verraden onze roeping ondanks ons stellige voornemen dat niet te doen, als Petrus.

Het blijft bij proberen.

Maar daar komt het wel op aan.

Het christelijk geloof is een rare religie, het is eigenlijk helemaal geen zondagsgeloof:

het is gokken op een God die licht is, met je concrete, dagelijkse leven als inzet.